

PALMIRA ZEMLEVIČIŪTĖ

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: orcid.org/0000-0002-8679-3253

Mokslinių tyrimų kryptys: lietuvių terminologija, lietuvių medicinos terminologijos istorija.

DOI: doi.org/10.35321/all88-03

APIE KAI KURIUOS DETERMINATYVINIUS XIX A. PAB. – XX A. PR. MEDICINOS TERMINUS DŪRINIUS SU DAIKTAVARDINIŲ ANTRUOJU SANDU

On Certain Determinative Medical Compound
Terms of Late 19th – Early 20th Century with
Noun as the Second Component

ANOTACIJA

Straipsnyje daugiausia struktūriniu atžvilgiu nagrinėjami determinatyviniai XIX a. pab. – XX a. pr. medicinos ir sveikatos tematikos publikacijų terminai dūriniai, kurie (arba tik jų reikšmės) nefiksuoti LKŽe, – aptariamas vienas tų dūrinių darybos tipas – dūriniai su daiktavardiniu antruoju sandu – ir jo struktūriniai modeliai, aiškinamasi, kokius dalykus pavadina dūriniai, kokios pirmųjų sandų reikšmės, sandų jungimo būdai, svarstomi probleminiai sandų santykio, pamatinių žodžių parinkimo ir kiti susiję klausimai. Tiriamiesiems dūriniams būdingi D + D, B + D, V + D, P + D struktūriniai modeliai. Produktiviausi dūriniai, kurių abu sandai yra daiktavardžiai. Dažniausiai dūrinių abiejų sandų pamatas ir jų santykis yra lengvai suvokiamas, termininės reikšmės išplaukia iš darybinių reikšmių, todėl nesunkiai identifikuojamos. Dūriniai įvardija kūno dalis, organus ir ligas. Tačiau kai kurių dūrinių sandų pamatus keblu pagrįsti, galima keleriopai traktuoti sandų sąsają arba išvis sunku ją apibūdinti. D + D struktūrinio modelio pirmaisiais sandais dažniausiai nurodomas

priklausymas ir rūšies sąvoka, o B + D, V + D – ypatybė. D + D struktūrinio modelio dūrinių sandai dažniausiai siejami su jungiamaisiais balsiais (vyrauja balsis *-a-*), nei be jų, o B + D, V + D ir P + D, atvirkščiai – abu sandai daugiausia siejami be jungiamųjų balsių.

ESMINIAI ŽODŽIAI: medicina, terminas, determinatyvinis dūrinys, darybos tipas, struktūrinis modelis, termininė reikšmė, darybinė reikšmė.

ANNOTATION

The article takes a predominantly structural approach in analysing the determinative compound terms from medical and healthcare publications of the late 19th – early 20th century, which (or the meanings of which) were not recorded in *The Dictionary of the Lithuanian Language*. It focuses on a peculiar type of formation of the said compounds, i.e., compounds with the noun as the second component, and its structural models; it aims to find out what is designated by compounds, what meanings are conveyed by the first components and in what ways these components are combined; it also discusses the problematic questions of relationship between the components, the choice of base words, etc. The compound terms under analysis demonstrate the following structural models: D + D, B + D, V + D, P + D (where D stands for noun, B stands for adjective, V stands for verb and P stands for preposition). The most productive compounds are with nouns as their both components. As a rule, the base word of the two components and their relationship are easy to identify; their terminological meanings derive from their word-formation meanings, and they are therefore easily identifiable. Compound terms denote body parts, organs and diseases. However, the base words of certain components are difficult to explain; the relationship between components can be interpreted in different ways or it is difficult to describe altogether. The first components of the D + D structural model usually designate belonging and the concept of type/kind, whereas the B + D and V + D structural models express a feature. The components of the D + D structural model are more commonly combined by means of linking vowels (where the vowel *-a-* takes the lead), whereas in the case of the B + D, V + D and P + D structural models, on the contrary, both components are usually combined without linking vowels.

KEYWORDS: medicine, term, determinative compound, formation type, structural model, terminological meaning, word-formation meaning.

ĮVADINĖS PASTABOS

Tradiciškai lietuvių kalbotyroje dūrinys suprantamas kaip univerbacijos ke-
liu iš dviejų savarankiškų žodžių junginio susidaręs žodis, turintis leksinę ir
darybinę reikšmę (pastarąją sudaro dėmenų leksinės reikšmės ir jų tarpusavio

santykiavimas). Jį identifikuoti ir apibrėžti lietuvių kalboje nėra problemiška¹ (Urbutis 1961: 65; LKG I 1965: 437; KTŽ 1990: 196; LKE 2008: 148, 281, plg. Stundžia, Jarmalavičius 2019: 18–19, 52).

Lietuvių kalbos žodžių darybos tyrinėtojo Prano Skardžiaus pastebėjimu, dūrinių² darumas siekia net pačios indoeuropiečių prokalbės laikus. Dūriniuose svarbiausia yra „žodžių vidinė (reikšminė) sąjunga“, ir jie nuo seno daugiausia buvo naudojami „specialinėje mokslo terminologijoje“. Būdami „specialesnio turinio“, dūriniai „savo pobūdžiu daugiausia tinka tikslesniam, kondensuotesniam ir turiningesniam, prasmingesniam reiškimo būdai“, vienam bendram dalykui nusakyti (Skardžius 1996 [1943]: 396–397, 401, 403).

Lietuviškų terminų dūrinių darybą bene išsamiausiai XX a. pab. aptaręs lietuvių terminologijos klasikas Stasys Keinys³ atkreipė dėmesį į didelį dūrybos aktyvumą dabartinėje lietuvių terminologijoje, kurį jis aiškinęs pirmiausia vidiiniu terminologijos poreikiu įvardyti sudėtinės sąvokas. Dūrybos būdas patogus dar ir tuo, kad padeda sudaryti palyginti trumpus rūšinius pavadinimus, padedančius išvengti pažyminių susitelkimo. Dūriniai dažniausiai būna ir terminiškesni už atitinkamus žodžių junginius (Keinys 2005 [1983]: 129–130).

Šio straipsnio objektą sudaro 72 determinatyviniai medicinos terminai dūriniai⁴ su daiktavardiniais antraisiais sandais (be variantų⁵), kurie (arba jų

¹ Plačiau apie naują požiūrį į dūrinius ir jų klasifikaciją žr. Lieber, Štekauer 2009: 4–8; Guevara, Scalise 2009: 101–128.

² Pr. Skardžius dūrinį vadino terminu *sudėtinis žodis* (Skardžius 1996 [1943]: 393). Be termino *dūrinys*, lingvistinėje literatūroje dar vartojamas terminas *sudurtinis žodis* (KTŽ 1990: 196; LKE 2008: 148, 281), *kompozitas* (LKE 2008: 148; Stundžia, Jarmalavičius 2019: 18).

³ Terminų dūrybą daugiau ar mažiau yra tyrinėję: Aukšoriūtė 2001, 2015, 2016; Gaivenis 2014 [1998]; Gedrimas 2003; Kaulakienė 2014 [1981, 1983]; Kurmiņa 2012; Labanauskienė 2009, 2010; Pospelova 2017; Rutkienė 2017, 2019, 2019a, 2021; Stunžinas 2004; Umbrasas 2005; Zemlevičiūtė 2016, 2019 ir kiti.

⁴ Straipsnyje atsiribota nuo struktūrinių ir (ar) reikšminiu atžvilgiu probleminių dūrinių, kurių vieną iš sandų sunku pamatuoti arba išvis neaiški (net ir iš konteksto) ir paties dūrinio reikšmė, pvz., *kastligė*.

⁵ Kalbamojo laikotarpio publikacijose variantinių dūrinių fiksuota ne tik skirtinguose, bet ir tuose pačiuose tekstuose. Variantas čia suprantamas siaurai, t. y. juo laikoma formalioji to paties žodžio atmaina, turinti tą pačią leksinę ir gramatinę reikšmę bei morfologinę sandarą (Miliūnaitė 2009: 141, plg. Mitkevičienė 2004: 124, 140). Kitaip tariant, čia turimas galvoje formalusis struktūrinis variavimas, neperžengiantis termino tapatybės ribų ir nesukeliantis jokių semantinių termino poslinkių, t. y. jis nesusijęs su semantine termino turinio diferenciacija (Tatarinov 2006: 173). Straipsnyje tais atvejais, kai dūrinys turi variantų (visoje empirinėje medžiagoje varijuoja 11 skirtingų medicinos terminų), pateikiama jų eilutė, atskiriant jos narius pasviraisiais brūkšniais. Tačiau medicinos terminų dūrinių variantiškumas nėra šio straipsnio tikslas, todėl variantai išsamiau nėra nagrinėjami, jie yra atskiros tyrimo objektas. Pasakytina tik, kad vieni dūriniai varijuoja

reikšmės) neužfiksuoti LKŽe. Determinatyviniais⁶ čia laikomi tokie dūriniai, kurių paprastai pirmasis dėmuo determinuoja antrąjį dėmenį, susiaurindamas jo reikšmę (Urbutis 1961: 68; 2009: 205; LKG I 437; KTŽ 1990: 196; LKE 2008: 148; Stundžia, Jarmalavičius 2019: 52).

Dūriniai surinkti iš XIX a. pab. – XX a. pr. medicinos ir sveikatos tematikos publikacijų – knygų ir knygelėlių, parašytų ar išverstų ne tik gydytojų, bet ir kitų profesijų atstovų, nepamiršti ir to meto laikraščiuose bei kalendoriuose skelbti straipsniai. Dalykiniu (medicininiu) atžvilgiu tos publikacijos nėra lygiavertės, tačiau jų turinys grynai lingvistiniam tikslui – išnagrinėti medicinos terminų dūrinių su daiktavardiniu antruoju sandu struktūrą – pasiekti įtakos neturi. Neapeinamas ir semantinis aspektas – aiškinamasi, kokių sąvokų žymikliai yra tiriamieji dūriniai, kokios pirmųjų sandų reikšmės. Šiems uždaviniams išspręsti parankiausias analitinis aprašomasis metodas, darybinės analizės metodas, remiamasi interpretavimo ir, prireikus, gretinamuoju metodu, skaičiavimo metodu kiekybiniais dūrinių santykiams parodyti.

Aprašomojoje analitinėje straipsnio dalyje greta dūrinių nurodoma: šaltinio sutrumpinimas, dūrinio leksinė reikšmė (ji suformuluota straipsnio autorės, remiantis šaltinio (-ių) informacija)), o darybinė reikšmė išryškėja iš skliaustuose pateiktų pamatinių žodžių. Jei dūrinys šaltiniuose fiksuotas skirtingomis reikšmėmis, duodamos tos reikšmės su šaltinių bibliografiniais duomenimis (sutrumpinimu, metais, numeriu (jei tai laikraštis), puslapiu). Kartais dūrinių reikšmės nėra perfrazuojamos autorės, bet pateikiami iliustraciniai sakiniai ar jų ištraukos, ypač tais atvejais, kai minimalusis kontekstas yra informatyvus dūrinio darybinei reikšmei motyvuoti.

skirtingai grafiškai įformintomis balsėmis, pvz., *storžarnė* ir *storžarnė*. Tokie laikomi rašybos variantais. Kiti dūriniai varijuoja galūnėmis, jungiamaisiais balsiais, pvz.: *narikaulis* ir *narykaulis*, *kriokligė* ir *kriokliga*. Jie laikomi darybiniais variantais (plačiau apie juos žr. Vaskelienė 2013: 208–210). Darybiniai variantai čia suprantami kaip „tuos pačius pamatinius žodžius ir tą patį darybos afiksą turintys dariniai, kurie skiriasi kokiomis nors šalutinėmis darybos priemonėmis“ (šaknies balsių kaita, jungiamuoju balsiu ir (ar) galūne) (Vaskelienė 2019: 212). Čia į galūnę žiūrima ne kaitybos, bet darybos aspektu, taigi variantai, besiskiriantys galūne, laikomi ne morfologiniais (plg. Mitkevičienė 2004: 133–135), bet darybiniais variantais (plačiau apie darybinių ir morfologinių variantų santykį žr. Vaskelienė 2019: 209).

⁶ Determinatyvinius dūrinius Pr. Skardžius vadino *prijungtiniais*, *apspręstiniais dūriniais*, mat jų pirmasis dėmuo apsprendžia antrąjį dėmenį (Skardžius 1996 [1943]: 407, 410, plg. Urbutis 1961: 68).

MEDICINOS TERMINAI DŪRINIAI SU DAIKTAVARDINIU ANTRUOJU SANDU

Lietuviškų terminų (kaip ir paprastųjų žodžių) dūrinių semantinis ir gramatinis centras dažniausiai yra antrasis sandas, kurį pirmasis sandas vienaip ar kitaip apibrėžia, pažymi. Formaliai, morfologiškai, skirstant dūrinius⁷ atsižvelgiama į antrojo sando pamatinio žodžio sąsają su kalbos dalimi. Pagal šią klasifikaciją vienas iš pagrindinių ir vyraujančių tipų yra dūriniai su daiktavardiniu antruoju sandu, paremtu daiktavardžiu. Šio tipo dūrinių pirmieji sandai gali remtis kitomis kalbos dalimis, todėl dūriniai smulkiau dar skirstomi pagal tai, kuriai kalbos daliai priklauso pirmojo sando pamatinis žodis (Urbutis 1961: 68–104; Keinys 2005 [1983]: 134, 164).

Tiriamąjį darybos tipo dūrinių minėtu atžvilgiu išskiriami tokie struktūriniai modeliai (žr. 1 lentelę): dūriniai iš dviejų daiktavardžių (D + D), būdvardžio ir daiktavardžio (B + D), veiksmažodžio formos ir daiktavardžio (V + D), prielinksnio ir daiktavardžio (P + D), toliau aptariamų išsamiau. Šių dūrinių daiktavardžiu paremtas antrasis sandas paprastai lemia viso dūrinio reikšmę (konkrečią ar abstrakčią), o didžiausioji tų dūrinių dalis paprastai yra rūšiniai pavadinimai dalykų, kurie žymimi pamatiniais antrojo sando daiktavardžiais (plg. Keinys 2005 [1983]: 135).

1 LENTELĖ. Determinatyvinių XIX a. pab. – XX a. pr. medicinos terminų dūrinių su daiktavardiniu antruoju sandu struktūriniai modeliai pagal pirmojo dėmens kalbos dalį

Struktūrinis modelis	Dūrinių skaičius	Procentinė išraiška (%)
D + D	48	67
B + D	14	19
V + D	8	11
P + D	2	3

1.1. Dūriniai iš dviejų daiktavardžių. Šio struktūrinio modelio dūrinių termininė reikšmė didžia dalimi susiformuoja iš abiejų sandų reikšmės, kitaip tariant, maždaug sutampa su darybine reikšme (tačiau, kaip matysime iš toliau aptariamų pavyzdžių, ta sutaptis nėra vienodo laipsnio). Nuo tų dūrinių antrojo sando priklauso, kokios rūšies daiktas įvardijamas, o pirmasis, žymintis koki

⁷ Plačiau dūrinių klasifikacijos klausimu žr. Scalise, Bisetto 2005: 319–332.

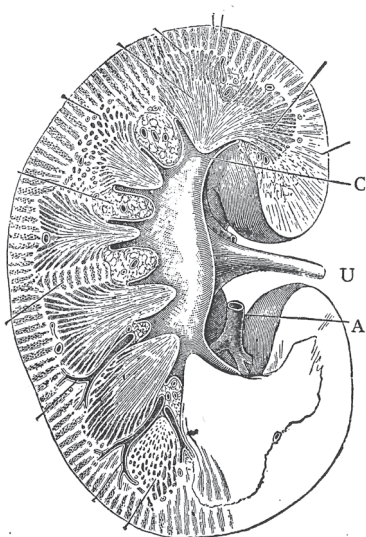
nors įvardijamojo daikto bruožą, nulemia, kad dūrinys eina siauresnės reikšmės rūšiniu pavadinimu. Pastaruoju, determinuojančiuoju, sandu yra nurodomi tokie dalykai:

1) priklausymas:

- kuriai kūno daliai ar organui priklauso antruoju sandu pasakytas daiktas⁸:

dirksniatinklis ‘svarbiausi[as] nervų centr[as][.] esąs pilve’ Žin 1911 107 (: *dirksnis* ‘nervas’ LKŽe + *tinklas*),

inkstapilvis ‘inksto geldelė’ KS 1911 160 (: *inkstas* + *pilvas* 5. ‘įlinkimas’ LKŽe). Šio dūrinio abu sandai eina organų pavadinimais, o dūrinys įvardija organo, kurio pavadinimu paremtas pirmasis sandas, struktūrinę dalį. Kaip rašoma žmogaus anatomijos vadovėlyje, kalbamoji dalis dažniausiai panaši į piltuvėlį, bet jos forma labai įvairi (ŽA 2005: 200). 1 pav. matyti, kad raide C pažymėta inksto dalis atrodo kiek išlinkusi. Sunku pasakyti, koks buvo knygos autoriaus motyvas renkantis antrojo sando pamatu daiktavardį *pilvas*. Gal tam turėjo įtakos tos dalies forma, gal lotyniškasis atitikmuo *pelvis renalis*, o gal visai kiti dalykai?

Išilgai perpjautas dešinysis inkstas, žiūrint nuo lauko pusės vidun. A, inksto arterijos šaka; C, inkstapilvis; U, šlapimo takas.

1 PAV. Išilgai perpjautas dešinysis inkstas; KS 1911 160

⁸ Ši ir dauguma kitų dūrinių pirmųjų sandų reikšmių formuluočių paremtos šiais šaltiniais: Urbutis 1961: 68–71; Keinys 1983: 135–176; LKG I 438–472.

odataukiai ‘vieno iš odos darinių – riebalų liaukų – gaminami ir išskiriami riebalai’ S 1907 142 (: *oda* + *taukai*),

pilvaodis ‘pilvo plėvė’ S 1907 44 (: *pilvas* + *oda* 3. ‘plėvė (epidermis)’ LKŽe),

smakrakaulis ‘smakras’ LB 1887 5/6 58 (: *smakras* + *kaulas*). Dvejopai galima traktuoti šio dūrinio termininę reikšmę. Viena vertus, įmanu, kad pastaroji tiesiogiai išplaukia iš darybinės reikšmės, tačiau šia hipoteze verčia suabejoti tai, kad osteologijos nomenklatūroje toks veido kaulas neskiriamas. Tad labiau tikėtina, kad dūrinys reiškia į priekį atsikišusią apatinio žandikaulio kūno dalį – smakrą (žr. ŽA 2005: 76),

smilksniokaulis ‘smilkinio kaulas’ S 1907 168 (: *smilksnis* žr. 1 *smilkinys* ‘galvos vieta tarp ausies ir akies, plonimas’ LKŽe + *kaulas*),

sprandakaulis ‘sprando liga, kuria serga maži vaikai dėl supimo, nešiojimo arba iškritus iš lopšio ir sutrenkus sprandą’ MTV 1898 27, plg. *sprandoligė* (p. 5) (: *sprandas* + *liga*). Šis darinys įdomus tuo, kad jo antruoju sandu eina organo, pirmuoju – kūno dalies pavadinimas, o pats dūrinys pavadina ligą, taigi jo termininė reikšmė nutolusi nuo darybinės,

subingrobis ‘tiesioji žarna’ GŽK 1902 6; Šlt 1912 37 583 (: *subinė* ‘užpakalis, sėdmenys’ + *grobas* ‘žarna’ LKŽe). LKŽe šis dūrinys fiksuotas tik viena ‘išeinamosios žarnos’ reikšme, tačiau tiriamuosiuose šaltiniuose jis vartojamas ir kitomis medicininėmis reikšmėmis – ‘storoji žarna’ Dž 1903 21, ‘išangės iškritimas (prolapsus ani)’ MTV 1898 36,

šiknažarnė ‘išeinamoji, tiesioji žarna’ DN 1906 28 (: *šikna* ‘užpakalis, sėdmenys’ LKŽe + *žarna*),

žiotkaulis ‘žandikaulis (maxilla)’ MG 1913 2 11 (: *žiotis* ‘anga iš burnos į nosiaryklę’ LKŽe + *kaulas*);

- kam pagal savo kilmę priklauso antruoju sandu pasakytas daiktas:

balsodėžė ‘organas, esantis gerklės viršuje’ KS 1911 110 (: *balsas* + *dėžė*). Greičiausiai čia eina kalba apie balso plyšį (lot. *rima glottidis*) (ŽA 2005: 191),

džiovgariai ‘džiovingų ligonių gyvenamųjų trobų tvaikas’ LAK 1885 59 (: *džiova* + *garai* ‘smalkės, tvaikas’ LKŽe),

džiovnūdžiai ‘džiovos bakterijos’ LAK 1885 60 (: *džiova* + 1 *nuodai* 1. ‘organizmui kenksminga medžiaga’ LKŽe),

rauplapuliai ‘skiepai nuo raupų’ VL 1891 10 116 (: *rauplės* + *pūliai*),

skilviakarszcziai ‘skrandžio karštinė’ LAK 1885 57 (: *skilvis* ‘skrandis’ + *karščiai* 1. ‘karštinė, karštligė, šiltinė’ LKŽe);

- kurio daikto dalį sudaro antruoju sandu pasakytas daiktas:

kaulgalis ‘kaulo galas’ U 1892 6/7 234 (: *kaulas* + *galas*),

rietgalis ‘strėnos’ VL 1890 38 9 (: *rietas* 1. ‘šlaunis, kulšis, staibis’, 3. ‘vidinė šlaunies pusė, vieta tarp šlaunies ir apatinės pilvo dalies, kirkšnis, slėpsna’, 4. ‘juosmuo, strėnos, pusiaujas’ LKŽe + *galas*). Remiantis minimalia termino

konteksto informacija: „tulose giminėse mės matome rietgalio ligą (hip. disease), nugarkaulio sudarką“ VL 1890 38 9 galima daryti prielaidą, kad čia kalbama apie su nugara, stuburu susijusias ligas, o tai pagrįstų kalbamojo dūrinio pirmojo sando *rietas* reikšmę ‘juosmuo, strėnos, pusiaujaus’;

2) rūšies sąvoka:

- kuri rūšies sąvoka, įeinanti į antruoju sandu pasakytą giminės sąvoką, turi rima galvoje:

dirksnialigė ‘nervų liga’ S 1907 255 (: *dirksnis* ‘nervas’ LKŽe + *liga*),

drigantligė (: *drigantas* (l. *drygant*) ‘eržilas, kumelys’ LKŽe + *liga*). Šaltinyje rašoma, kad „ta liga užpuola jaunos vyrus iš užsimanymo su didžiu noru moteriszkės“ MTV 1898 33. Hipotetiškai galima numanyti, kad rašoma apie ligą, kuri dabar vadinama *satyriaze* arba *besaikiu vyro gašlumu* (*satyriasis*) MedŽ 1980: 492,

džiovaligė ‘džiovos liga’ Žin 1911 158 (: *džiova* + *liga*),

kaitraliga / *kajtraliga* ‘drugys’ LK 1890 27 (: *kaitra* + *liga*),

kirmelligė ‘kirmėlinė liga (helminthiasis)’ MTV 1898 12 (: *kirmėlė* + *liga*),

krupligė / *krupligė* ‘krupinis laringitas (croup, laryngitis crouposa)’ MTV 1898 13, NG (: *krupas* (l. *krup*, rus. *кпyn*) ‘kvėpuojamosios gerklės viršutinės dalies uždegimas, difterija’ LKŽe + *liga*),

krutlige ‘krūtinės liga’ NotGyd 1879 42 (: 1 *krūtis* ‘krūtinė’ LKŽe + *liga*),

niežligė / *niežligė* ‘niežai’ SŽL 1886 32, SŽL 1906 30 (: *niežai* + *liga*),

opligė ‘nervų liga (nervositas)’ S 1907 167 (: *opa* + *liga*). LKŽe fiksuotas darybinis variantas *opaligė* su visai kita reikšme: ‘lėtinis susirgimas skrandžio ar dvylikapirštės žarnos opomis’,

raupleligė ‘rauplės’ Svk 1913 4 15 (: *rauplės* žr. *raupai* ‘sunki ūminė užkrečiama liga, pasireiškianti išbėrimu, darančiu odą gruoblėtą (variola)’ LKŽe + *liga*),

saldyligė ‘cukraligė’ Svk 1913 2 7 (: *saldybė* l. ‘nepaprastas saldumas’ LKŽe + *liga*). Šio darinio struktūrą galima paremti kaip pavyzdį paėmus panašios darybos žodį *saldymedis*, kuris, Pr. Skardžiaus teigimu, galėtų būti kilęs iš *saldyb-medis* (Skardžius 1996 [1943]: 421). Taigi analogiškai būtų galima kildinti ir dūrinio *saldyligė* pirmąjį dėmenį – *saldyb-ligė*. Kaip matyti, pirmojo dėmens pagrindu paimtas sutrumpintas pamatinio daiktavardžio *saldybė* kamienas. Tokį pamatinio kamieno formavimą V. Urbutis vadinęs paprastu fonetiniu pamatinio kamieno trumpėjimu (Urbutis 2009: 235),

sprandoligė ‘mažų vaikų liga: arba supant, arba nesziojant, arba jei vaikas nukrinta nuo lopszio, nusikreczia sau sprandą’ MTV 1898 27, žr. *sprandakaulis* (p. 4) (: *sprandas* + *liga*),

tauklige nom. sg. ‘?’ LKA 1907 79 (: *taukai* + *liga*). Tai vienintelis iš tiriamųjų dūrinių, kurio termininę reikšmę keblu identifikuoti, nes ji tiesiogiai nesusidaro iš sandų pamatinių daiktavardžių reikšmės ‘taukų liga’. Vartosenos kontekstas

neinformatyvus – terminas tik pateiktas greta kitų išvardytų ligų pavadinimų, taigi problemiška spręsti, kokia liga yra įvardyta minėtuuoju dūriniu,

utëllige ‘utėlių sukeliamą odos ligą’ DMS 1912 21 (: *utėlė* + *liga*).

Dūrinių *džiovaligė*, *krupligė*, *niežligė*, *opligė*, *raupleligė* termininė reikšmė visiškai sutampa su pirmuoju sandu einančių daiktavardžių reikšme – *džiova*, *kruvas*, *niežai*, *opa*, *rauplės* ir reiškia ‘ligą’ (plg. Urbutis 1961: 71; LKG I 440). Kitų dūrinių pirmaisiais sandais žymimi įvairūs dalykai. Vieni jų yra kūno dalių ir organų pavadinimai (*dirksnis*, *krūtis*, *sprandas*), kuriais nurodoma antruoju sandu pasakyto daikto lokacija. Iš šios grupės išsiskiria dūriniai, kurių pirmasis sandas yra gyvūnų (*drigantas*, *kirmėlė*, *utėlė*), medžiagos (*taukai*) ar ypatybių (*kaitra*, *saldybė*) pavadinimai, ir kurie, atsižvelgiant į leksinę reikšmę, gal labiau tikėtų būti pateikiami greta dūrinių, kurių pirmuoju sandu nurodomas požymis. Nors visų minėtųjų dūrinių determinuojantieji sandai semantiniu atžvilgiu ir nėra vienareikšmiai, tačiau patys dūriniai yra rūšiniai pavadinimai ligų, klasifikuotinių skirtingais pagrindais. Juos į vieną terminų grupę leidžia sutelkti pasikartojantis antrasis sandas *liga*;

3) požymis:

- koku turimu dalyku išsiskiria antruoju sandu pasakytas daiktas:

dilgerauplės ‘išbėrimai ant odos dėlei blogo žlebčiojimo; labai įkyrus išbėrimai, suteikiantys navatną niežėjimą ir didelį neramumą’ SK 1905 50 (: *dilgė* žr. *dilgėlė* 1. ‘žolinis augalas, kurio stiebas ir lapai su dilginančiais plaukeliais (*Urtica*)’ LKŽe + *rauplės*),

dilgiaraupiai ‘uždegtas išbėrimas pavidale ne vienuodų puslelių, atsižyminčių deginimu ir nepriimniu niežėjimu[,] paprastai [gimst[ąs] iš neatsakančio žlebčiojimo’ SK 1905 22 (: *dilgė* + *raupai*).

Šių abiejų dūrinių pirmieji sandai paremti tuo pačiu daiktavardžiu *dilgė*, o dūriniais įvardijamas išbėrimas primena sudilginimą tuo augalu, kurio pavadinimu eina minėtasis sandas,

kaitraslogės nom. pl. ‘slogos, paeinančios nuo kaitros’ LK 1890 28 (: *kaitra* + *slogos* žr. *sloga* 1. ‘kito kurio organo gleivinės uždegimas’ LKŽe),

kraujatriznė ‘dizenterija (dysenteria)’ MTV 1898 34 (: *kraujas* + *trizna* ‘viduriavimas’ LKŽe);

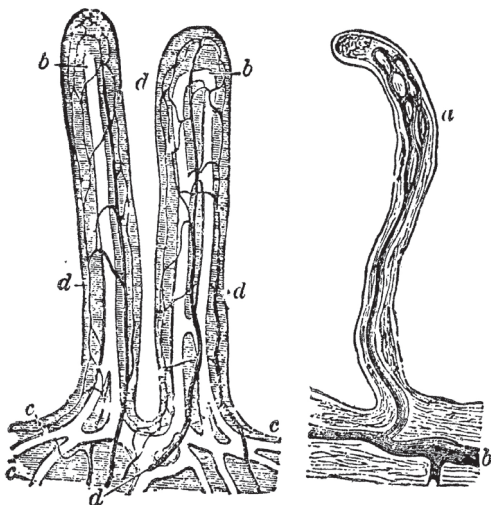
4) paskirtis:

- kam judėti (eiti, slinkti, tekėti) tinka antruoju sandu pasakytas daiktas:

mėšlažarnė ‘tiesioji žarna’ KS 1911 240 (: *mėšlas* 2. ‘išmatos’ LKŽe + *žarna*),

orangis ‘atvara tarp balso stygų’ KS 1911 278 (: *oras* + *anga*). Dūrinio termininė reikšmė greičiausiai tokia pati kaip ir *balsodėžės* (žr. p. 5). Ji be konteksto nėra akivaizdžiai medicininė, mat ir šiuo atveju sandų santykio suponuota termininė reikšmė ir darybinė reikšmė yra atsajos,

pienaindis ‘žarnos gaurelio limfinis indas’ KS 1911 52 (dabar vadinamas žarnos *gaurelio limfagysle* (ŽA 2005: 176) (: *pienas* + 1 *indas* 2. ‘latakas, gysla’ LKŽe). Šio dūrinio termininė ir darybinė reikšmės dar labiau nutolę viena nuo kitos – antruoju sandu eina latako, o pirmuoju – juo tekamo skysčio pavadinimas. Dūrinį įvardijama organo dalis (žr. 2 pav.). Šaltinyje paaiškinta, kodėl kalbamasis latakas taip pavadintas: „šitas sudynėlis vadinama pienaindžiu delto, kad jame skysti riebumynai yra kaip ir baltas pienas“;

Laibosios žarnos karpelės; padidinta apie 80 skersumų. Kairėje paveikslėlio pusėje pienindžiai, a, b, c pilni baltumos; d kraujo indai. Dešinėje paveikslėlio pusėje yra patys pienaindžiai pilni tamsaus skysčiaus. Antspenis apdengias karpeles ir jų raumeniniai valaknai yra apleista.

2 PAV. Plonosios žarnos gaurelio pjūvis; raidėmis a, b, c pažymėti pienaindžiai, KS 1907 52

- kuo verčiasi antruoju sandu pasakyta būtybė: *kraujaleidika[s]*/U 1891 9 419 ‘kas leidžia kraują (prakirsdamas gyslą)’ LKŽe (: *kraujas* + *leidikas* < *leido* < *leisti* 12. ‘tekinti, bėginti’ LKŽe + *-ikas*). Šio dūrinio sandara yra netipiška, kitokia, nes jo antruoju sandu eina išvestinis, priesaginis, daiktavardis, o tiriamajoje medžiagoje paprastai dūrinių antruoju sandu eina neišvestiniai daiktavardžiai;

5) panašumas:

- į ką yra panašus, ką primena, su kuo gali būti palyginamas antruoju sandu pasakytas daiktas:

arklakaulis ‘noragas (nosies pertvaros kaulas) (os vomeris)’ MG 1913 2 11
(: *arklas* ‘prietaisas žemei arti, žagrė, žambis’ LKŽe + *kaulas*),

pienasyviai KS / *piensyviai* KS, Žin ‘pieninės sultys (žarnų limfa maisto re-
zorbcijos metu) (lot. *chylus*)’ MedŽ 1980: 107 (: *pienas* + *syvai*),

plaūkagyslė ‘kapiliaras’ DK 1908 48 (: *plaukas* + *gysla*),

ragaplėvė ‘ragena’ VK 1913 120 (: *ragas* + *plėvė*). Šis terminas šaltinyje pa-
teiktas skliaustuose greta termino *leliukė*: ‘nuo leliukės (ragaplėvės) ligų’. Čia
nevisiškai aišku, ar *ragaplėvė* laikoma *leliukės* sinonimu, ar tai skirtingų akies
dalių – ragenos (lot. *cornea*) ir vyzdžio (lot. *pupilla*) – pavadinimai. Nors tiria-
mojo laikotarpio šaltiniuose skliaustuose paprastai pateikiami sinonimai, visgi
šiuo atveju labiau tikėtina rodosi antroji traktuotė. Dėl dūrinio pirmuoju sandu
pasirinkto pamatinio daiktavardžio *ragas* galima daryti prielaidą, kad tokį pasi-
rinkimą galėjo nulemti lotyniškasis atitikmuo (lotyniškai *cornu* reiškia ‘ragą’).

Iš aptartųjų dūrinių dar kitokiu atžvilgiu išsiskiria dūrinys *kaullavoniai* ‘žmo-
gaus griaučiai’ V 1890 3 38 (: *kaulas* + *lavonas*). Greičiausiai šio dūrinio dė-
menys sukeisti vietomis, matyt, arba paties straipsnio autoriaus, arba galimas ir
spaudos riktas, nors pastarasis spėjimas mažai tikėtinas. Bet, manding, nei viena,
nei kita neįtikima. Tad galima kelti ir kitą hipotezę, pavyzdžiui, ar tik nebus šis
dūrinys radęsis iš žodžių junginio *kaulai lavonų*, juoba kad kalbamojo laikotar-
pio tekstuose inversinė žodžių tvarka yra dažnas reiškiny, pvz., *galvoviršis* MTV
1898 ir *viršugalvis*⁹ SK 1905; Žin 1911; SvK 1912–1914, 1920 (Urbutis 1961:
80, 103–104). Šį spėjimą dar pagrįstų LKŽe informacija. Žodyno duomenimis,
XIX a. pab. Rytų Prūsijos laikraščiuose užfiksuotas dūrinys *lavonkauliai* ‘skele-
tas, griaučiai’: *Laukas, pilnas lavonkaulių* Kel1881,240. *Tekvepia į lavonkaulius,*
kad jie atgytų Ns1847,2.

Terminas *narikaulis* MTV, BL ir jo darybinis variantas *narykaulis* Dž (: *narys*
‘išauga, auglys, skaudulys’ LKŽe + *kaulas*) šaltiniuose fiksuotas dviem skirtin-
gomis reikšmėmis – anatominė (‘liauka’ BL 1904 15, ‘slankstelis’ Dž 1903 21)
ir klinikinė (‘nervinis mazgas; sausgyslės makštis arba sąnarinės kapsulės maz-
gas (ganglion); navikas (neoplasma); riebalų [lipoidų] sanakaupa (atheroma);
raumeninis navikas (myoma)’ MTV 1898 15; MedŽ 1980: 63, 218, 362), o
LKŽe šis dūrinys turi tik ‘kieto auglio kurioje nors organizmo vietoje’ reikšmę.

⁹ Esama dūrinių, kurių sudaromosios dalys gali sukeisti savo vietas, nors jų reikšmė dėl to ir ne-
pakinta. Pr. Skardžiaus pastebėjimu, mūsų kalboje tokių dūrinių nedaug. Jų daugiausia pasitaiko
tarmėse arba jie vartojami izoliuotai ir jų daryba yra gana sena. Taigi *galvoviršis* veikiausiai yra
buvęs *galvos viršus*, o *viršugalvis* – *viršus galvos*. Tai reikia aiškinti tuo, kad tam tikros žodžių
grupės, prieš virsdamos vienu žodžiu, savo sudaromųjų dalių vieta nėra buvusios visai vienodos
(Skardžius 1996 [1943]: 438).

Kalbamojo dūrinio sandų santykį keblu apibūdinti, o termininė ir darybinė reikšmės išvis nutolę viena nuo kitos.

Apie dūrinių sandų individualų, netipišką, sunkiai nusakomą ar net aiškiai nesuvokiamą santykį rašė žodžių darybos metras Vincas Urbutis (Urbutis 1961: 71). Prie tokių dūrinių, kurių sandų tarpusavio sąsają nelengva paaiškinti, galima būtų priskirti ir terminą *padmotai* ‘tylosis, callositas’ MTV 1898 17, plg. *rumbuotumas, kietumas (callositas), nuospaudos susidarymas (tyllosis)* MedŽ 1980: 86, 562 (: *padas* + 2 × *motas* (plg. 1. *szmata*) žr. *plotas* ‘gabalas, lopas, dėmė’ LKŽe). Remiantis greta dūrinio skliaustuose parašytu žodžių junginiu *pado motai*, galima teigti, kad jo sandai paremti šiais dviem žodžiais.

Dūrinio *šunrauplės* (: *šuns* < *šuo* + *rauplės*) termininė reikšmė iš konteksto neaiški: „[karščiai su spuogais] tankiausia užklumpa jaunimą, turintį vėjarauplies, šunrauples ir rauples“ SK 1905 56. Pirmasis sandas *šun*¹⁰ yra atsiradęs iš daiktavardžio *šuo*, tačiau nuo jo nutolęs ir turintis netikrumo reikšmę, susijusią su menkinimu, niekinimu (Urbutis 1961: 74). Taigi *šunrauplės* galėtų reikšti ‘netikras, menkas rauples’¹¹.

Atskirai minėtinas dūrinys *pusskritulis* ‘didžiųjų smegenų (cerebrum) pusrutulis’ KS 1911 183 (: *pusė* + *skritulys*, plg. 1 *pusskritulis* ‘pusė skritulio’ LKŽe), kurio antrasis sandas apibrėžia pirmąjį, priešingai nei anksčiau aprašytų dūrinių.

Aptartojo D + D struktūrinio modelio dūrinių sandų siejimo polinkiai matyti 2, 3 lentelėse.

2 LENTELĖ. Dūrinių sandų jungiamaisiais balsiais siejimas

Struktūrinis modelis	Jungiamasis balsis	Dūrinių skaičius
D + D	-a-	18
	-ia-	4
	-o-	2
	-e-	2
	-y-	2
	-io-	1
	-i-	1
B + D	-a-	5
	-ia-	1
V + D	-a-	1

¹⁰ V. Urbutis šį sandą laiko prefiksoidu (Urbutis 1961: 74, dar žr. LKG I 442; DLKG 2005: 152–153).

¹¹ Plg. *šunvotys* ‘šuns, t. y. mažos, menkos, votys’ (Stundžia, Jarmalavičius 2019: 138).

1.2. Dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio. Šio struktūrinio modelio dūrinių pirmasis sandas paremtas būdvardžiu, žyminčiu daiktavardiniu antruoju sandu pasakomo daikto išorinę arba vidinę ypatybę (plg. LKG I 449; Keinys 2005 [1983]: 150–151).

3 LENTELĖ. Dūrinių, kurių sandai siejami su jungiamaisiais balsiais ir be jų, pasiskirstymas

Struktūrinis modelis	Dūrinių, kurių sandai siejami be jungiamųjų balsių, skaičius	Dūrinių, kurių sandai siejami su jungiamaisiais balsiais, skaičius
D + D	20	30
B + D	11	6
V + D	8	1
P + D	2	-

Gausiausią kalbamųjų dūrinių grupę sudaro ligų pavadinimais einantys dūriniai. Jų pirmieji sandai žymi ypatybę, kuri būdinga, kuria išsiskiria, pasižymi antruoju sandu pasakytas daiktas; šių dūrinių termininė reikšmė daugiau ar mažiau skiriasi nuo darybinės reikšmės, pvz.:

geltondrugis „[liga] užkrečiama tam tikros veislės uodo įkandimu, ir tai tik tąsyk, kaip tas uodas yra prisigėręs drugiu sergančio žmogaus kraujo“ KS 1911 338 (: *geltonas* + *drugys*),

piktakarszcziai ‘smarki karštinė’ VL 1890 27 4 (: 1 *piktas* 5. ‘didelis, smarkus; negyjantis, skaudamas’ + *karščiai* ‘karštinė, karštligė, šiltinė’ LKŽe),

pikt-plaukis BGL 1895 18 / *piktaplaukis* NamG 1907 11 (: 1 *piktas* 5. ‘didelis, smarkus; negyjantis, skaudamas’ LKŽe + *plaukas*). Šaltiniuose dūriniu įvardytos ligos požymiai nedetalizuojami, tik nurodomos jos gydymo priemonės (beje, pastarosios beveik tos pačios, tad gali būti, kad vėlesnio šaltinio autorius rėmėsi ankstesniu šaltiniu). Iš konteksto aiškėja, kad rašoma apie išorinę kūno žaizdą, tačiau jos lokalizacija neaiški. Dūrinio reikšmei daugiau aiškumo suteikia BGL pateiktas sinonimas *čert-plaukis*, plg. *xčertplaukis* žr. *xčertplaukis* 2. ‘landuonis (panaritium)’ LKŽe. Taigi, remiantis šia informacija, galima teigti, kad dūrinio termininė reikšmė yra ‘votis piršto gale (po nagu), aptaka, ėduonis (Panaritium)’ LKŽe,

plikkaktis ‘plikumas (calvities, phalakrosis)’ MTV 1898 21 (: *plikas* + *kakta*). LKŽe šis žodis fiksuotas tik reikšme ‘kas praplikęs’. Dūrinio antruoju sandu nurodoma kūno dalis (kakta), o pats dūrinyis eina ligos pavadinimu,

trumpadwafē ‘astma’ LPr 1883 40 (: 2 *trumpas* 6. ‘silpnas, menkas, nepakankamas, ko trūktinas’ + *dvasia* ‘kvėpavimas’ LKŽe, plg. *Turu trumpą dvasią*,

negaliu smarkiai bėgti (Salantai, Kretingos r.). *Man oro trūksta, tokia trumpa dvasia* (Baisogala, Radviliškio r.). *Trumpas dvasios esu, mun vis sunkumas ant širdies* (Palanga)). LPr dūrinys, be abejo, galėtų reikšti ir ‘silpną, menką kvėpavimą’, tačiau tame šaltinyje vartojamas sudėtinis terminas *trumpa dvasia* reiškia ‘astmą’, o šitai leidžia teigti, kad ir dūrinio reikšmė gali būti tokia pati.

Kitos grupelės dūrinių antruoju sandu dažniausiai nurodoma kūno dalis arba organas (gimininė sąvoka), o dūrinys taip pat eina kūno dalies arba organo pavadinimu (rūšinė sąvoka), pvz.:

gyvaplaukis ‘žmogaus odos plaukelis’ SK 1905 42; KS 1911 51 ‘žarnos gaurelis’ / *gyvplaukis* ‘žmogaus odos plaukelis’ Ž 1909 2 14; Svk 1914 4 13 (: *gyvas + plaukas*). Šis dūrinys medicinos ir sveikatos tematikos tekstuose vartotas dviem reikšmėmis, ir tik viena reikšmė užfiksuota LKŽe: *gyvaplaukis* 1. ‘žmogaus odos plaukelis (ppr. ant rankų, kojų)’ LKŽe),

glitodė ‘gleivinė’ Svk 1914 1 1 (: *glitus* 1. ‘gleivėtas; slidus’ LKŽe + *oda*),
glitplėvė ‘gleivinė’ A 1915 32 418 (: *glitus* 1. ‘gleivėtas; slidus’ LKŽe + *plėvė*),
pasturrukė ‘išangė’ BL 1904 16 (: *pasturas* 2. žr. *pastaras* 6. ‘užpakalinis’ + *rukė* ‘išeinamoji anga’ LKŽe),

plonagyslė / *plongyslė* ‘kapiliaras’ DK 1908 4 (: *plonas + gysla*),
slidžiaodė ‘gleivinė’ ŽD 1913 5 (: *slidus + oda*),
storžarnė KS 1911 54 / *storžarnė* SŽK 1902 90 ‘storoji žarna (colon)’ LKŽe (: *storas + žarna*),

tuštviduriai ‘plauko stiebas (scapus pili)’ S 1907 282; MedŽ 1980: 493 (: *tuštas* 1. žr. *tuščias* 4. ‘kuriame nieko nėra, kuris be nieko, dykas’ LKŽe + *viduriai*).

Kaip rodo pavyzdžiai, dažniausiai antrųjų sandų pamatu eina neišvestiniai daiktavardžiai, tačiau pasitaikė dūrinys, kurio antrasis sandas yra sudėtingesnės struktūros. Tai pavienis, netipiškos darybos dūrinys *baltkrauligė* ‘sergant šia liga, „krauje žmogaus atsiranda teip daug baltų kraujo skritulėlių, kad kraujas apturi gangreit varšą pieno“, leukaemia“ GŽK 1902 27 (: *baltas + krauligė* žr. *kraujaligė* 2. ‘kraujo liga’ LKŽe). Šio dūrinio antrasis sandas yra sudurtinis žodis *krauligė* su sutrumpėjusiu pirmojo sando pamatinio žodžio kamieniu.

Kalbamojo struktūrinio modelio dūrinių sandų siejimo būdai ir kiekybinis jų pasiskirstymas matyti 2, 3 lentelėse.

1.3. Dūriniai iš veiksmazodžio formos ir daiktavardžio. Šio struktūrinio modelio dūriniai dažniausiai eina abstrakčios reikšmės pavadinimais. Daugiausia terminų dūrinių, kurių pirmuoju sandu pasakoma antruoju, pasikartojančiu, sandu nurodyto daikto ypatybė, o patys dariniai įvardija ligas; tokie tą patį antrąjį sandą turinys dūriniai sudaro rūšinių terminų grupę, pvz.:

blykštligė ‘mažakraujystė’ DMS 1912 34 (: *blykšt-antis*, *blykšt-amas* < *blykšti* ‘balti (ppr. apie veidą)’ LKŽe + *liga*). Neatmestina ir kitokia pirmojo

sando pamato galimybė – šis sandas galėtų būti paremtas ir būdvardžiu *blykštus* žr. *blyškus* ‘išblyškęs, išblukęs, su šviesiu atspalviu’ LKŽe,

dilginligė ‘dilgėlinė (urticaria)’ „pats jau ligos vardas pasako, kad sergant šita liga, išbėrimas visiškai panašus į išbėrimą, koksai arsiranda ant odos nuo dilgėlės, ja įsidilginus“ NG 1908 29 (: *dilgin-antis* < *dilginti* 1. ‘kelti perštėjimą (su dilgėle)’ + *liga* / *dilgynė* ‘dilgėlė’ LKŽe + *liga*),

kriokligė ‘difteritas’ LUK 1886 46 / *krioklige* nom. sg. ‘difteritas’ VL 1890 27 4; 1890 28 6 / *kriokliga* U 1890 4 5 ‘difteritas’ U 1892 8 294 (: *kriok-iantis*, *kriok-iamas* < 1 *kriokti* 3. ‘sunkiai alsuoti, karkuoti, puškuoti’, 7. ‘kosėti’ LKŽe + *liga*). Visuose nurodytuose šaltiniuose šiuo varijuojančiu terminu vadinama ta pati liga – difteritas. Chronologiniu atžvilgiu vėliausiame iš čia minimų šaltinių netgi randame paaiškinimą, kodėl ši liga taip vadinama: „isz gomurės skaudėjimas pereina ant gerklės. Nū to persimaino balsas, ligonis užkyma, paskui ima sunkiai kvėpūti ir kriokti (nū to kriokligė)“ U 1892 8 294,

siutaligė V 1890 10 153 / *siutligė* ‘pasiutimo liga, pasiutligė’ V 1891 4 54; VL 1891 10 115 (: *siunt-antis* < *siusti* 1. ‘sirgti pasiutligė’, *siutas* ‘pasiutligė’, *siutus* ‘padūkęs, siustas’ LKŽe + *liga*). Šio dūrinio pirmojo sando pamatas rodosi labiausiai nevienareikšmiškas. Pirma, jį galima sieti su būtojo laiko veiksmazodžio kamieniu *siut-*, bet visgi sąsaja su asmenuojamąja forma mažai tikėtina, mat daug artimesnis santykis rodosi su veikiamosios rūšies dalyviu *siutantis* (‘siuntanti liga’). Antra, galima įžvelgti ir sąsają su daiktavardžiu *siutas* (‘siuto liga’) arba, trečia, net ir su būdvardžiu *siutus* (‘siuti liga’). Antrąją pirmojo sando pamato sąsajos su daiktavardžiu *siutas* traktuotę galima paremti jungiamojo balsio sutaptimi su kamiengalio balsiu,

skaudligė ‘reumatizmas’ SŽL 1886 30 / *skaudligė* ‘reumatizmas’ SŽL 1906 28 (: *skaud-antis*, *skaud-amas* < *skaud-ėti*, *skaudà* ‘skausmas’, *skaudus* 1. ‘skaudantis, skaudamas, skausmingas’, 2. ‘teikiantis skausmą’ LKŽe + *liga*). Analogiškai traktuotina ir šio dūrinio pirmojo sando pamato sąsaja. Šis sandas galėtų būti paremtas tiek dalyviu (šiuo atveju gālimas ir veikiamosios, ir neveikiamosios rūšies dalyvis) (‘skaudanti, skaudama liga’), tiek daiktavardžiu *skauda* (‘skaudos liga’), tiek ir būdvardžiu *skaudus* (‘skaudi liga’).

Iš aptartųjų terminų dūrinių tik *dilginligės* ir *kriokligės* pirmųjų sandų pamatas aiškus – jie paremti dalyviais ir, labai tikėtina, veikiamosios rūšies, o dėl kitų dūrinių kalbamojo sando pamato dar būtų galima ginčytis.

Kitų trijų į aprašytąją rūšinių terminų grupę nepatenkančių dūrinių pirmieji sandai taip pat pasako antraisiais sandais nurodyto daikto ypatybę, bet tik du iš jų įvardija ligas, o vienas eina organo dalies pavadinimu, pvz.:

dilginraupiai ‘dilgiaraupiai’ (žr. *dilgiaraupiai*, p. 6) SK 1905 22 (: *dilgina*, *dilgino* < *dilginti* 1. ‘kelti perštėjimą (su dilgėle)’ LKŽe + *raupai*),

siurbgyslė ‘žarnos gaurelis’ S 1907 245 (: *siurbia*, *siurbė* < *siurbti* + *gysla*). Šio dūrinio pirmasis sandas greičiausiai žymi funkciją, kurią atlieka antruoju sandu pasakytas daiktas, taigi dūrinio darybinė reikšmė yra ‘gysla, įsiurbianti į kraują maistines medžiagas’.

traukpirdė ‘tiesiosios žarnos mėšlungis (proctospasmus)’ MTV 1898 37 (: *traukia*, *traukė* < *traukti* 26. ‘apie skausmingą tempimo, rietimo pojūtį raumenyse ar gyslose’ + *pirdė* 1. ‘užpakalis, subinė’ ar *pirda* ‘garsus oro gadinimas’ LKŽe). Štai kaip apibūdinama šiuo dūriniu įvardyta liga: „ta liga paein‘ nuo ilgo sėdėjimo, [...] pradeda paszonėj ir galą pilvo skaudėti; po valandos puol‘ į vidurius gėla, kaip kamuolys ima vartytis po visus vidurius, kaip katė kniaukdama. O kada pradedi vaikszzcioti, [...] isz vidurių pradedi budėti ir pirdauti“.

Pastarųjų dūrinių pirmųjų sandų pamatas neatrodo problemiškas – akivaizdi jų sąsaja su veiksmazodžio forma – taip pat greičiausiai veikiamosios rūšies dalyviu.

Kaip siejami V + D struktūrinio modelio dūrinių sandai parodyta 2, 3 lentelėse.

1.4. Dūriniai iš prielinksnio ir daiktavardžio. Pasitaikė tik du šio struktūrinio modelio dūriniai. Nors abu jie ir fiksuoti LKŽe, tačiau įdomūs tuo, kad šaltiniuose rasti pavartoti kitokiomis reikšmėmis, nei nurodytos žodyne:

tarpnosis ‘šnervė’ SK 1905 15 (: *tarp* / *tarpas* + 1 *nosis* 2. ‘nosies ertmė, nosiaskylė’ LKŽe), plg. *tarpnosis* ‘tarpas tarp antakių’ LKŽe,

tarpsienis ‘ryjamoji stemplė [...] guli gangreit visa krutinėje, bet paskui perduria tarpsienį¹² (čepčių) ir įeina į apatinę tuščiąją kuno dalį, kur ir susilieja su pilvu“ GŽK 1902 20, plg. „[stemplė] leidžiasi žemyn prieš stuburą į viršutinį ir apatinį užpakalinį tarpuplaučius, perveria diafragmą ir [...] pasibaigia skrandyje“ ŽA 2005: 169 (: *tarp* / *tarpas* + *siena*), plg. *tarpsienis* 2. ‘vidinė patalpos siena, pertvara, perdaras’ LKŽe.

Šių darinių darybinė reikšmė skiriasi nuo termininės reikšmės – abu terminai dūriniai pavadina skirtingų organų sistemų organus.

Beje, dvejopai gali būti aiškinama šių dūrinių pirmojo sando sąsaja. Viena vertus, jų pasikartojantį pirmąjį sandą būtų galima sieti su prielinksniu *tarp*. Tokiu atveju dūrinių struktūrinis modelis būtų *prielinksnis* + *daiktavardis*. Kita vertus, pirmąjį sandą galima sieti ir su daiktavardžiu *tarpas* (plg. Urbutis 1961: 103). Tuomet šių dūrinių struktūrinis modelis būtų *daiktavardis* + *daiktavardis*. Vis dėlto V. Urbutis, rodosi, labiau linkęs kalbamąjį sandą sieti su prielinksniu *tarp*. Antai dūrinių, kurių antrasis sandas nurodo kūno dalį ar organą, pirmąjį sandą laiko prielinksniniu, turinčiu vietos reikšmę (žr. Urbutis 1961: 104).

¹² Šiame ir gretimame sakinyje retinta straipsnio autorės – P. Z.

IŠVADOS

XIX a. pab. – XX a. pr. medicinos ir sveikatos tematikos publikacijose rasti 72 determinatyviniai medicinos terminai dūriniai su antruoju daiktavardiniu sandu, kurių nėra LKŽe arba jų medicininės reikšmės žodyne nefiksuotos.

Jiems būdingi 4 struktūriniai modeliai – $D + D$, $B + D$, $V + D$ ir $P + D$, pagal darumą atliepiantys dabartinės lietuvių kalbos terminų, taip pat ir žodžių, dūrybos polinkius.

Dažniausi, taigi ir produktyviausi, dūriniai, kurių abu sandai yra daiktavardžiai (67 proc. iš visų nagrinėjamų pavyzdžių). Beveik penkis kartus mažiau dūrinių su pirmuoju sandu būdvardžiu (19 proc.), o dūriniai su tuo sandu einančia veiksmažodžio forma ir prielinksniu – visai reti (atitinkamai 11 proc. ir 3 proc.). Kai kurių dūrinių prieskyra vienam iš minėtųjų modelių gali būti traktuojama nevienareikšmiškai, t. y. galima dvejopai ar net trejopai aiškinti tokių dūrinių sandų sąsają su viena ar kita kalbos dalimi.

Daugumos dūrinių sandų pamatas ir jų santykis yra skaidrus, o termininės reikšmės nesunkiai identifikuojamos – jos maždaug sutampa su darybinėmis reikšmėmis, nors ta sutaptis kartais nėra vienodo laipsnio. Tais atvejais, kai ji nėra tokia ryški, gelbsti vartosenos kontekstas. Dūriniaus paprastai žymimos pagrindinės medicinos sąvokos, t. y. jie eina kūno dalių ir organų bei ligų pavadinimais, nors esama pavienių dūrinių, kurių sunku nusakyti sandų santykį ir aiškiai pagrįsti jų pamatinių žodžių pasirinkimą, tad tokių dūrinių reikšmė tik spėjamoji arba išvis nepavyko jos nustatyti.

$D + D$ struktūrinio modelio pirmaisiais sandais dažniausiai nurodomas priklausymas (kuriai kūno daliai ar organui priklauso antruoju sandu pasakytas daiktas) ir rūšies sąvoka, rečiau – požymis (koku turimu dalyku išsiskiria antruoju sandu pasakytas daiktas), paskirtis (kam judėti tinka antruoju sandu pasakytas daiktas) ir panašumas (į ką panėši antruoju sandu pasakytas daiktas).

$B + D$, $V + D$ struktūrinių modelių dūrinių pirmieji sandai daugiausia nurodo ypatybę, kuria pasižymi antruoju sandu pasakytas daiktas.

Nustatyta, kad $D + D$ struktūrinio modelio dūrinių sandai dažniausiai siejami su jungiamaisiais balsiais (vyrauja balsis *-a-*), nei be jų (dūrinių santykis 31 ir 20), o $B + D$, $V + D$ ir $P + D$ struktūrinių modelių dūrinių, atvirkščiai – abu sandai daugiausia siejami be jungiamųjų balsių (dūrinių santykis 10 ir 6, 7 ir 1, 2 ir 0).

Tyrimas parodė, kad iš dūrinių antraisiais sandais einančių daiktavardžių *-ligė* / *-liga* yra pats aktyviausias sandas rūšinei terminų grupei sudaryti.

ŠALTINIAI

KNYGOS IR KNYGELĖS

BL – *Apie blogąją ligą arba syfilį (prancus)*, pagal d-ro M. Člénovo veikalėlį sutaisė d-ras A. V., Tilžėje, 1904.

BGL – *Būdai gydymo nekurių ligų*, išleido Sveiklinkis dėl pagelbos savo brolems lietuviams, 1-oji laida, Tilžeje, 1895.

DK – *Daktaras kišeniuje: aiškūs pamokinimai kaip užlaikyti sveikatą ir kaip nuo ligų apsiginti, su daugeliu receptų surinktų nuo geriausių daktarų*, sutaisė M. Paltanavičia, Worcester, Mass: spausdinta spaustuveje M. Paltanavičiaus, 1908.

DMS – *Daktaras bei mokslas apie sveikatą*: naujausia knyga, Philadelphia, Pa.: išleido The Philadelphia Medical clinic, 1912.

DN – *Daktaras namuose, arba, Apraszymas ligų ir jų gydymas*, pagal daktarus Basanavičių, Vileiši, collins, Stout ir daugeli kitų sutaisė K. W. Gedeminas, So. Boston, Mass.: [išleid. ir] spauda Gedemino ir Mickevičiaus, 1906.

Dž – Dr. Knopf Siegmund A.: *Džiova ir kova su ja*: populiariškas konkursinis darbas, apdovanotas ant kongreso Berlyne (24–27 geg. 1899 m.), susirinkusio apsvarstyti kovos įrankius su džiova, sutaisė D-ras A. V., Tilžėje, 1903.

GŽK – *Kaip apsireiškia gyvastis žmogaus kune?* Sutaisė pagal Lunkevyčių D-ras A. V., Tilžė, 1902.

KS – *Sveikata, arba, Tiesus ir trumpas kelias į sveikatą*, sutaisė dr. A. L. Graičiunas, Chicago, Ill, 1911.

LPr – *Ligonių Prietelius. Kelrodys wisiems tiems, kurie prie atsirandanczių Ligų patys saw pirmąją Pagalbą prisiteikti nor ir tai Progai geras Namų Pryprowas įsitiiekti wélyjas*, Friedrich Adoph Richter, Leipceke] Rikterio Išleidimo Itaisymas (Drukawotos prie F. Ad. Richter & Draugai, Rudolstadt), 1883.

MTV – *Medega musu tautiszkaiz vaistinykystai*, parupino Dr. J. Basanaviczius, atspauda izs „Dirvos“, Shenandoah, Pa, 1898.

NamG – *Naminis gydytojis*, parašė A. Aitvaras, Ryga: lėšos A. Macejevskio, [i.e. 1906] (Ryga: H. Hempel ir ko), 1907.

NG – *Naminis gydytojas: Trumpas aprašymas prasčiausių ligų ir prasčiausių vaistų kovoje su jomis: D. 1. Apie žmonių ligas ir jų gydymą*, sutaisė D-rs A. Vileišis, Seinai, 1908.

NotGyd – *Iz dyka suglaudimas iz Dr. Airy'o „Noturôs-gydymo-mokinimo“, arba Izstikimas priwedimas, pagal kurį tankiausey prie žmonių atsirantanczias ligas per prastas*

*bey permegintas priprowas twirtay bey greitay pats gali gydyti: su daugeropais į raszto zozd-
dzius įdrukawotais žmogaus, senarū dalykeliu abrozais*, perdirbtas Dr. Adolpo Richterio,
kuriai yra Ricerys portogyzisko Kristaus=garbės=zenklo bey tuneziseziszko nisanz istik-
kar zenklo apturetojis riceriū=kryžiaus bey auksinės wertybės=medalijôs nu gan mary-
no draugsanaris auksztaymokitū draugyscziiū Paryzuse bey Neapolyje irtoliaus, Leipzig:
[s.n.], 1879 ([Rudolstadt: drukawotas pas F. Ad. Richter & Draugai, Rudolstadt]).

S – *Sveikata*, iš vokiečių kalbos vertė kunigas J. Gerutis [Jonas Balvočius], Kaunas,
1907.

SŽK – *Kaip sutaisytas žmogaus kunas*, parašė S. M., Plymouth: Pa, 1902.

SŽL – *Svarbiausios žmoniu ligos*, Petro Nėrio, Tilžeje, 1886.

SŽL – *Svarbiausios žmonių ligos*, Dr. Mikols, Tilžeje, 1906.

ŽD – *Kas reikia žinoti apie džiovą*, iš vokiečių kalbos vertė D-ras Bagdonavičius, Vilnius,
1913.

Žin – *Žinynas: knyga žinių iš mitologijos, historijos, etnografijos, astronomijos, aritmetikos,
medicinos ir kitų mokslų bei jų šakų* / iš įvairių šaltinių surinko J. Laukis [Domininkas
Keliauninkas], Chicago, Ill.: „Aušros“ knygyneas, (Chicago, Ill.: „Lietuvos“ spauda),
1911.

LAIKRAŠČIAI

A – *Aušra* 1915 32 418.

LB – *Lietuwiszkas Balsas* 1887 5/6 58.

MG – *Medicina ir gamta* 1913 2 11.

Svk – *Sveikata* 1912 8 31; 1913 2 7; 4 15; 12 46; 1914 1 1; 2 6; 4 13; 1920 4 2.

U – *Ukininkas* 1890 4 5; 1891 9 419; 1892 6/7 234; 8 294.

V – *Varpas* 1890 3 38; 10 153; 1891 4 54.

VL – *Vienybė lietuvininkų* 1890 27 4; 28 6; 38 9; 1891 10 115–116.

Ž – *Žemė* 1909 2 14.

KALENDORIAI

LAK – *Lietuwiszkas Auszros kalendorius ant metu 1885*, Bitėnai: Kasztu M. Jankaus ir
J. Mikszo, 1885.

LK – *Lietuwiszkas Kalendorius ant metų... 1891*, Vilniuje: Spauda ir Kasztu Jūzapo
Zavatskio, 1890.

LKA – *Lietuviškos Kalendros Su Abrozais metui 1907*, Tilžėje: Druck und Verlag von Otto v. Mauderode, 1907.

LUK – *Lietuvos ukinįku kalendorius ant meto 1887*, Tilžėje: Spauda ir kasza Veyerio & Arnoldto, 1886.

SK – *Severos kalendorius dėlei Lietuviu*, W. F. Severa Co. Cedar Rapids, Iowa, 1905.

VK – *Vilniaus kalendorius ... 1914 metams*, Vilniuje: Juozapo Zavadzko spaustuvė, 1913.

LITERATŪRA

Auksoriūtė Albina 2001: L. Ivinskio mineralogijos naujadarai. – *Terminologija* 8, 95–111.

Auksoriūtė Albina 2015: Naujieji dekoratyvinių augalų genčių vardai. – *Terminologija* 22, 61–77.

Auksoriūtė Albina 2016: Lietuviški blakių pobūrio vardai. – *Terminologija* 23, 175–194.

AV – *Anatomijos vardynas* [elektroninis išteklius], aut. R. Stropus, N. Paužienė, D. H. Pauža, J. Tutkuvienė, E. M. Jakimavičienė, P. Zemlevičiūtė, Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Leidybos namai, 2020.

Buivydienė Vaida, Rutkienė Lina 2016: Dabartinės technikos mokslų kalbos leksikos hibridizacija. – *Baltu filologija* 25(1), 5–19. Prieiga internete: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/38317/Baltu_Filologija_25_1.pdf?sequence=1#page=5.

DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, red. V. Ambrazas, 4-as patais. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.

Gaivenis Kazimieras, Keinys Stasys 1990: *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa.

Gaivenis Kazimieras 2014 [1998]: Apie dvi lietuviškų sudurtinių terminų serijas su tais pačiais sandais. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 243–248.

Guevara Emiliano, Scalise Sergio 2009: Searching for Universals in Compounding. – *Studies in Natural Language and Linguistic Theory* 76, ed. by S. Scalise, E. Magni, A. Bisetto, Springer Science + Business Media B. V., 101–128.

Kaulakienė Angelė 2014 [1981]: Sudurtiniai vertiniai lietuvių politechnikos terminijoje. – *Terminologija. Terminografija. Terminija*, Vilnius: Technika, 212–223.

Kaulakienė Angelė 2014 [1983]: Sudurtiniai vertiniai būdvardžiai lietuvių politechnikos terminijoje. – *Terminologija. Terminografija. Terminija*, Vilnius: Technika, 224–232.

Keinys Stasys 2005 [1967]: Dėl sudurtinių terminų darybos. – *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 209–211.

Keinys Stasys 2005 [1983]: Lietuviškų sudurtinių terminų daryba. – *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 129–182.

Kurmiņa Linda 2012: Methods of plant name formation used in the works by Jānis Ilsters. – *Terminologija* 19, 94–104.

KTŽ – Gaivenis Kazimieras, Keinys Stasys 1990: *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa.

Labanauskienė Solvita 2009: Lietuvių ir latvių kalbų augalų vardai *Aplinkos apsaugos žodyne EnDic2004*. – *Terminologija* 16, 93–114.

Labanauskienė Solvita 2010: Sudurtinių lietuviškų ir latviškų augalų genčių vardų darybos ypatumai. – *Terminologija* 17, 54–67.

Lieber Rochelle, Štekauer Pavol 2009: Introduction: status and definition of compounding. – *The Oxford Handbook of Compounding*, ed. by R. Lieber, P. Štekauer, Oxford University Press, 3–19.

LKE – *Lietuvių kalbos enciklopedija*, 2-asis patiksl. ir papild. leidimas, sud. K. Morkūnas, red. V. Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

LKG I – *Lietuvių kalbos gramatika* 1: Fonetika ir morfologija (daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, įvardis), red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis, 1965.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20 (1941–2002), red. kolegija G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, e. variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008 (atnaujinta versija, 2018). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>.

MedŽ – Astrauskas Vytautas, Biziulevičius Stasys, Pavilonis Salezijus B., Vaitilavičius Adomas, Vileišis Aleksandras 1980: *Medicinos terminų žodynas*, Vilnius: Mokslas.

Miliūnaitė Rita 2009: *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

Mitkevičienė Asta 2004: V. Dubo visuotinės literatūros vadovėlio terminų variantai. – *Terminologija* 11, 119–144.

Pospelova Ksenia 2017: Old Frisian Compounds: Kinship Terms. – *Žmogus ir žodis* 19(3), 79–96. Prieiga internete: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/84a32a1e-7eba-4df8-8866-bf88a3cee9f1/content>.

Rutkienė Lina 2017: Statybos terminijos dūrinių klasifikacija pagal sintaksinius-semantinius sandų santykius. – *Terminologija* 17, 164–176.

Rutkienė Lina 2019: Hibridiniai statybos terminijos dūriniai su klasikiniiais prepozicininiais sietiniais kamienais. – *Terminologija* 26, 153–174.

Rutkienė Lina 2019a: 1918–1940 m. statybos terminijos dūrinių darybos polinkiai. – *Bendrinė kalba* 92. Prieiga internete: <https://journals.lki.lt/bendrinekalba/article/view/368/437>.

Rutkienė Lina 2021: *Statybos terminijos dūriniai: formavimasis ir raida*: daktaro disertacija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Scalise Sergio, Bisetto Antonietta 2005: The classification of compounds. – *Lingue e linguaggio* 4(2), 319–332.

Skardžius Pranas 1996 [1943]: Lietuvių kalbos žodžių daryba. – *Rinktiniai raštai* 1, par. A. Rosinas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Stundžia Bonifacas, Jarmalavičius Dalius 2019: *Daiktavardžių dūryba vokiškuose XVII–XVIII a. baltų kalbų žodynuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Stunžinas Robertas 2004: Sudurtiniai elektrotechnikos terminijos būdvardžiai. – *Terminologija* 11, 52–69.

Tatarinov Viktor A. 2006: Татаинов, Виктор А. *Теория терминоведения 1: Теория термина: история и современное состояние* [Teorija terminovedenija 1: Teorija termina: istorija i sovremennoe sostojanie], Москва: Московский лицей [Moskva: Moskovskij licej].

Urbutis Vincas 1961: Dabartinės lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių daryba. – *Dabartinė lietuvių kalba*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 65–121.

Urbutis Vincas 2009: *Žodžių darybos teorija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, e. variantas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2001–2020. Prieiga internete: <https://www.vle.lt>.

Vaskelienė Jolanta 2013: Darybinių sinonimų, darybinių variantų ir paronimų panašumai bei skirtumai. – *Žmogus ir žodis* 1, 206–214.

Zemlevičiūtė Palmira 2016: *XVII–XVIII amžiaus Mažosios Lietuvos žodžių terminologinė medicinos leksika*: monografija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Zemlevičiūtė Palmira 2019: Словосложение литовской терминологической медицинской лексики в большом польско-литовском словаре Симонаса Даукантаса [Slovo-složenie litovskoj terminologičeskoj medicinskoj leksi-ki v bol'som pol'sko-litovskom slovare Simonasa Daukantasa]. – *Слово. Словарь. Термин. Лексикограф*: сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции памяти доктора филологических наук, профессора Юрия Николаевича Марчука (г. Москва, 1–2 марта 2019 г.) [Slovo. Slovar'. Termin. Leksikograf: sbornik statej po materialam Meždunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii pamjati doktora filologičeskich nauk, professora Jurija Nikolaeviča Marčuka (g. Moskva, 1–2 marta 2019 g.)], Министерство образования Московской области Государственное образовательное учреждение высшего образования Московской области Московский государственный областной университет Лингвистический факультет [Ministerstvo obrazovanija Moskovskoj oblasti], 251–261. Prieiga internete: <https://elibrary.ru/item.asp?id=38527972>.

ŽA – Stropus Rimvydas, Tamašauskas Kazys A., Paužienė Neringa 2005: *Žmogaus anatomija*, 2-asis patais. ir papild. leidimas, Kaunas: Vitae litera.

On Certain Determinative Medical Compound Terms of Late 19th – Early 20th Century with Noun as the Second Component

SUMMARY

The article addresses the determinative compound terms from the medical and healthcare publications of the late 19th and early 20th century with the noun as the second component, which do not appear in *The Dictionary of the Lithuanian Language* or their medical meanings are not recorded in the dictionary; it discusses their structural models and attempts to find out what is designated by compound terms, what meanings are conveyed by their first components, in what ways the components are combined; it also considers the problematic questions of relationship between components, the choice of base words, etc.

A total of 72 compound terms demonstrating D + D, B + D, V + D ir P + D structural models and responding to the compounding tendencies apparent in the terms and words of Modern Lithuanian were identified in the study.

Most compound terms have nouns as their both components (67% of the examples). There are nearly five times less compounds featuring the adjective as the first component

(19%), whereas the compounds with the verb and the preposition as the first component are very rare (11% and 3% respectively). The attribution of certain compounds to one of the above models may be rather ambiguous.

The base word of most of the components and their relationship are transparent, whereas their terminological meanings are easy to identify as they roughly coincide with their word-formation meanings. When the coincidence is not so pronounced, the context of usage is of help. Compounds denote body parts, organs and diseases. The relationship between components is difficult to identify and the choice of their base words is difficult to substantiate in isolated cases only.

As a rule, the first components of the D + D structural model express belonging (to which body part or organ the thing expressed by the second component belongs to) and the concept of type/kind; less commonly, it designates a feature (what makes the thing expressed by the second component distinct from others), purpose (what movement the thing expressed by the second component is intended for) and similarity (what the thing expressed by the second component is similar to).

The first components of compounds featuring the B + D and V + D structural models mostly designate a feature characteristic of the thing expressed by the second component.

The components of compounds which fall to the D + D structural model are more commonly combined by means of linking vowels (with the vowel *-a-* taking the lead) than without them (proportion 31:20), whereas in the case of the B + D, V + D and P + D structural models, on the contrary, both components are usually combined without linking vowels (proportions 10 : 6, 7 : 1, 2 : 0).

The study revealed that out of all the nouns used as the second component of compound terms, *-ligė* / *-liga* is the most active component in forming the group of terms expressing type/kind.

Įteikta 2023 m. kovo 28 d.

PALMIRA ZEMLEVIČIŪTĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

palmira.zemleviciute@lki.lt